D

470. **DA,** vb. „donner“—vr. pf. *ded(ĭu)*, băn. pf. *dźedz* || ir. *då*; megl. *dari* (pf. *ded*); ar. *dare* (pf. *ded*).

Lat. DARE, DATUM; forma de ind. pr. pers. 1-îi sg. fusese înlocuită în latina vulgară cu * DAO, de unde *dau* (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 155).

Vegl. *dur*; rtr. *der*; it. sard log. *dare*; prov. cat. sp. port. *dar*.

Der.: *dare* „don; impôt; sortilège“; *dată* „fois; coutume“, ar. *dată* „lever (du soleil); coutume“ (it. *data*; sard log. *dada* „dazio, tributo“; friul. *dadę* „un breve tratto di ora o di tempo; singolo atto o serie di atti“; rtr. *deda*: vsp. *dada*); *dătător* (ar. ~), adj. sb. „qui donne“; *dătătură* „coup; sortilège“ (Tiktin; Tocilescu, Mat. 693) || *odată* „une fois, jadis“, dim. *odăţică*; *niciodată* „jamais“, dim. *niciodăţică* (Tiktin); *de odată* „soudain, tout-à-coup, à la fois“; *tot-(de-)odată* „en même temps“; *vreodată* „quelquefois, jamais“; *deocamdată*. † *deocadată* (Tiktin) „pour le moment, en attendant“ || *îndată*, dim. Prahova *îndăţică*, † *îndatăş*, mold. bucov. *îndatamare* „bientôt, aussitôt, tout de suite“.

Impr.: rut. дата „Portion Futter für Melkkühe“.

471. **Dat,** sb. n. „sortilège; coutume; † don, impôt“ || ar. *dat* „dette; impôt“ || < DATUM sau DATUS,-UM „don, présent“ || it. *dato*; fr. *dé*; sp. port. *dado*.

472. **Deda** *(a se)*, vb. „s'habituer“ (cuvîntul nu e un neologism cum afirmă Tiktin, Wb., de oare ce îl găsim atestat la Dosoftei, Ps. vers. 442; Molnar, Gram. 262) < DĒDĔRE, cu schimbare de conjugaţiune după *da*; înţelesul romînesc se explică din d e d e r e s e „se livrer, se consacrer à qch.“

DĂRĂMA, v. *ramură*.

DĂRĂPĂNA, v. *rîpă*.

473. **DATOR,** adj. „redevable, obligé, † dû“ (Dosoftei, Lit. 9 b); † sb. „débiteur“ (Tiktin) — vr. † *d(e)torĭu*; băn. *dźitoŕ*; băn. trans. *dătoŕ*; vr. trans. *adetorĭu* (Iorga. Studii XIII, 108; Lex. Bud.; Tiktin).

Lat. * DĒBĬTORIUS,-A,-UM, devenit * *detorĭu* > *detorĭu*, schimbat mai tîrziu în *dator*, prin amestecul lui *dat*; forma *adetorĭu* a suferit influenţa cuvîntului de origine turcească † *adet(ĭu)* „coutume, redevance“.

Alb. *detuar* „débiteur“ (Christophorides, 98) || comp. vfr. *detre*; prov. *deveire*, *deudor*; sp. *deudor*; port. *devedor* < DEBITOR,-OREM.

Der.: *datorie*, † *detorie* (An. Car.), † *adetorie* (Iorga, Studii XII, 53, 155, 294) „dette, devoir; † faute“ || *datornic*, † *detornic* (An. Car.) „débiteur; † créancier“; *datorniceşte* (Iorga, Studii XII, 202) „obligeamment“ || trans. *detoraş* (Lex. Bud.), *datoraş* (Bota, Pov. 15) „débiteur“ || *datori*, *datora*, trans. *detori* (Molnar, Gram. 266) „devoir (qch. à qqn“; comp. alb. *detuerem* „s'obliger“); *datorinţă*, trans. *detorinţă* (Lex. Bud.) „devoir, obligation“ || *îndatori*, *îndatora* „obliger, forcer, rendre service“; *îndatorire* „obligation, service“; *îndatoritor* „obligeant“.

474. **DĂZVOCA** (*a să* ~, Săcele), vb. „aller à la selle“ || ar. *dizvucare* „é-

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)

cosser, écaler; mettre en pièces, déchirer; dégueniller, délabrer".

Lat. * DĬSVOCARE < DIS- + * VOCARE (= clas. VACARE); pentru înţeles, comp. abr. *dęvaká*, s. *dehoca* [Candrea, BSF. I, 40].

Comp. sard log. *bogare* „cavare, estrarre" < * VOCARE.

Der.: ar. *dizvucat* „délabré, déguenillé".

Cf. *Dehoca*.

475. **DE**, prep. „de, par, depuis, dès"; † conj. „que (comparatif)" || ir. *de*; megl. ar. *di*.

Lat. DĒ.

Rtr. *da*; it. *di*; sard, fr. prov. cat. sp. port. *de*.

Der.: *deci* (v. *Aci*); *decît* (v. *Cît*); *dela* (v. *La*); *despre* (v. *Spre*); *din* (v. *In*); *dinainte* (v. *Intre*²); *dincoace* (v. *Incoa*), *dincolo* (v. *Acolo*); *dînsul* (v. *Ins*); *dintre* (v. *Intre*¹); *dintru* (v. *Intru*); ar. *dinde* (v. *Inde*).

476. **DEFAIMĂ**, sb. f. „blâme, diffamation" (Iorga, Studii XII, 106).

Lat. DĬFFAMIA.

477. **Defăima**, vb. „diffamer, décrier, blâmer; † mépriser" — † *desfăima* (Tiktin; Ps. Sch. LXXIII, 10; Dosoftei, Ps. vers. 264) < * DĬFFAMIARE; forma a doua a resultat prin schimbarea prefixului || comp. it. *disfamare*; port. *esfaimar* || *defăimare*, † *defăimătură* (Biblia 1688, Reg. III, 8, 50; Paralip. II, 36,14) „diffamation, calomnie, insulte"; *defăimător*, adj. sb. „calomniateur".

DEGERA, v. *ger*.

478. **DEGET**, sb. n. „doigt, orteil; doigt, ancienne mesure d'environ deux centimètres et demi, la dixième partie de la palme" — băn. *dzędzet*, *zęzet*, Mehedinţi *dzedzet*, Maramureş *gęd'et* || ir. *ẑâẑet*; megl. *zęizit*, *zęst*; ar. *deazit*, *dzead(z)it*.

Lat. DĬGĬTUS,-UM; în unele forme dialectale s'a produs metatesa *d—ğ* > *ğ—d* (comp. mai jos formele nap. cal. sic.), în altele asimilarea acestor consonante.

Rtr. *daint*; it. *dito*, nap. *jidęţę*, cal. *jiritu*, sic. *jiditu*; sard log. *didu*; fr. *doigt*; prov. *det*; cat. *dit*; sp. port. *dedo*.

Der.: dim. *degetuţ* (Marian, Desc. 21; Mera, Basm. 201); *degetaş* (Lex. Bud.).

479. **Degetar**, sb. n. „dé"; bot. „digitalis" || ar. *dzidzitar* || < DĬGĬTALE, prin schimbarea sufixului sub influenţa cuvintelor în *-ar* || friul. *dedal*; it. *ditale*; sard log. *tidale*; fr. *dé*; prov. *dedal*; cat. *didal*; sp. port. *dedal* || dim. *degetăruţ*, bot. „soldanella" || bot. *degetariţă* „digitalis".

480. **Degeţel**, sb. n. „petit doigt"; bot. „digitalis" < DĬGĬTĔLLUS,-UM „digitale" || sp. *dedillo*.

481. **DEHOCA** (*dihoca*), vb. „égrener, éreinter, exténuer" — trans. *devoca* (Lex. Bud).

Lat. * DĒVOCARE, format din DE + * VOCARE (= clas. VACARE), de unde normal * *deocare*, şi apoi *dehoca*, *devoca*, prin desvoltarea lui *h* > *v* între vocalele în hiat [Candrea, BSF. I, 40].

Sard vcamp. (numai part.) *debogada* „scavata" (St. rom. IV, 238); prov. *devogar* „dévider" (cf. Thomas, Rom. XXXIV, 191, 196) || comp. abr. *dęvaká* „andar di corpo"; nap. *dęvakarę* „rovesciare sotto sopra alcuna cosa, scolare, votare, purgare".

Cf. *Dăzvoca*.

482. **DEJGHINA**, vb. „détacher, séparer, désunir, diviser" — *răşghiná* (Jipescu, Opinc. 135; Teodorescu, P. pop. 57), acelaş cuvînt prin schimbarea prefixului; *desbina* e literar, refăcut sub influenţa lui *îmbina* || ar. *dizgl'inare*.

Lat. DĬSGLUT(Ĭ)NARE, devenit * d i s g l u n n a r e > * *desgl'iunare*, de unde prin reducerea lui *iu* la *i* (cf. *înghiţi*) * *desgl'inare*, * *deşghinare*, şi prin asimilaţiunea *ş-ghi* > *j-ghi*, *dejghinare* [Candrea].

Der.: *dejghinare* (*desbinare*) „division, séparation, discorde".

DEJUGA, v. *jug*.

DEOCHIA, v. *ochi*.

483. **DEPĂNA** (*dăpăna*), vb. „dévider" || megl. *dipinari*; ar. *dipinare*.

Lat. * DĒPANARE < PANUS „fil du tisserand".

It. *dipanare*; vfr. *devener*; prov. *debanar*; cat. sp. *devanar*; port. *dobar*.

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)

Der.: *depănat* „devidage“; *depănător* „celui qui dévide, dévidoir“, ar. *dipinător* „dévidoir“, *depănătoare* „dévidoir“ (cat. *devanadoras*; port. *dobadoira*; comp. sp. *devanadera*); *depănătură*, ar. *dipinîtură* (Dalametra) „dévidage“ (it. *dipanatura*; nprov. *debanaduro*).

DEPĂRTA, v. *parte.*

DEPLIN, v. *plin.*

DEPRINDE, v. *prinde.*

DEPUNE, v. *pune.*

484. **DERETICA** (*dereteca, direteca, -etica, -itica*), vb. „mettre en ordre, ranger, arranger; † enlever, faire disparaître, affranchir“ — † *dărătica* (Tiktin); mold. trans. vr. *derădica* (Stamati, Wb. 76; Lex. Bud.; Melhisedec, Huşi, apend. 51; Dosoftei, Ps. vers. 117,204); † *deredica* (Tiktin); mold. *deridica* (Stamati, Wb. 581), *derdica* (Creangă, Scrieri II, 69).

Lat. DĒ-RADĪCARE „déraciner“, devenit *derădecare*; de unde, de o parte prin asimilarea vocalelor, de altă parte prin disimilarea consonantelor *d-d* > *d-t*, au resultat numeroasele forme alterate citate; înţelesul se explică uşor prin fasele următoare: „déraciner — arracher (les mauvaises herbes) — enlever, faire disparaître (les impuretés) — nettoyer — mettre en ordre“ [Candrea].

It. *diradicare*; vsp. *deraigar* || comp. vfr. *desrachier*; cat. *desraygar*.

Der.: *dereticat, deredicătură* (Cihac) „action de mettre en ordre“ || *diriticanie* (Tiktin) „objet servant au nettoyage“.

Cf. *Ridica.*

485. **DES**, adj. „épais, serré, dru; fréquent“; adv. „fréquemment, souvent“ || megl. *des*; ar. *ndes.*

Lat. DĒ(N)SUS,-A,-UM; pentru înţelesul adverbial comp. d e n s i u s.

Vegl. *dajs.*

Der.: dim. *desuţ* (Stamati, Wb. 208; Barcianu) || *desime* „épaisseur; épaisseur d'une forêt, fourré“ || *desiş* „fourré“ || *adese(a)* „souvent“, eliptic pentru *adeseori* (comp. *souventefois*), de unde apoi *ades* refăcut după adv. *des* (comp. *arar* < *arareori* + *rar*); † *adeasele(a)* „souvent“ (Iorga, Studii IV, 64; Rev. ist. arh. I, 91); † *adesul* „frequenter“ (An. Car.) || *îndesi* „condenser, rapprocher, multiplier“: *îndeseală* (Lex. Bud.) „agglomération“.

486. **Îndesa**, vb. „(en)tasser, presser comprimer, bourrer“ || ar. *ndisare* || < IN-DĒ(N)SARE || *îndesătură* „agglomération“ (An. Car.; Barcianu), „stimulation“ (Cantemir, Hron.).

DESAMĂGI, v. *amăgi.*

DESBĂTA, v. *bea.*

DESBATE, v. *bate.*

DESBINA, v. *dejghina.*

DESBRĂCA, v. *bracă.*

DESCĂLECA, v. *cal.*

DESCĂLŢA, v. *calce.*

DESCĂRCA, v. *car.*

DESCHEIA, v. *cheie.*

DESCHIDE, v. *cl'ide.*

DESCINGE, v. *cingă.*

DESCÎNTA, v. *cînta.*

DESCOASE, v. *coase.*

DESCOPERI, v. *coperi.*

DESCUIA, v. *cui.*

DESCULŢ, v. *calce.*

DESDOI, v. *doi.*

DEŞELA, v. *şea.*

487. **DEŞERT**, adj. „vide; vain, futile“; adv. „vainement“; sb. n. „flanc; vanité; désert“ || ir. *deşărt*, refăcut după fem. *deşărtă*; megl. *dişort.*

Lat. DĒSĔRTUS,-A,-UM.

Parm. *dşert* „sciatto, sciamannato“; (fr. *désert*; prov. cat. *desert*; sp. *desierto*; port. *deserto*).

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)

Der.: † *deșerție* „vanité“ (Tiktin), „dommage, perte“ (Cod. Vor.) || † *deșertate* (Tiktin) „vanité“ contras din **deșertătate* (comp. desertitas).

488. **Deșerta**, vb. „vider; † détruire“ || ar. *dișirtare* || < * DĒSĔRTARE || (it. *disertare*; fr. *déserter*; port. *desertar*) || *deșertare* „action de vider; † vanité“ (Gaster; Tiktin; Cantemir, Hron.); *deșertat* „action de vider“; † *dișărtătură* (Gaster) „vanité“; *deșertăciune* „vanité“ || † *a se îndeșărta* (Biblia 1688, Reg. IV, 17, 15) „vane agere“.

DESFĂCA, v. *faŭă*.

DESFACE, v. *face*.

DESFĂȘA
DESFĂȘURA } v. *fașe*.

DESFIRA, v. *fir*.

DESFRÎNA, v. *frîu*.

DESFUNDA, v. *fund*.

DESGHEȚA, v. *ghiață*.

489. **DESGHIOCA** (*dejghioca*), vb. „écosser, écaler, égrener“; trans. „décharner“ (Reteganul, Pov. ard. III, 57) — † *dejgheuca* (Cantemir, Ist. ier. 88).

Lat. * DĬSGLUBĬCARE < GLUBĔRE „écorcer, ôter l'écorce, se peler“; din DĬSGLUBĬCO a resultat * *desghĭuecu*, de unde prin trecerea lui *ue* la *uă* și apoi la *o* (comp. *cot*, *nor*), *desghioc* [Densusianu, BSF. I, 42].

Comp. ver. *desgoar* „stasare, purgare, vuotare“ < * DISGLUBARE; nprov. *esglouá* < * EXGLUBARE.

490. † **DEȘIDERA** (Ps. Sch. XVIII, 11; LXXXIII, 3; CV, 24; CXVIII, 40), † **DEȘIRA** (Ps. Sch. XLI, 2), vb. „désirer, souhaiter vivement“.

Lat. DĒSĪDĔRARE; forma *deșira* se explică din * desidrare, prin trecerea regulată a grupului DR protonic la *r*, iar forma *deșidera* e refăcută după *deșider* desvoltat normal din DĒSĪDĔRO (cf. Candrea, Conson. 95).

Alb. *dəšəroń* „sehne mich, trauere um etwas“; vven. vgen. *desirar*, vlomb. *desedrar*, *desi(d)rar*; fr. *désirer*; prov. cat. *desirar*.

Der.: † *deșiderat* (Ps. Sch. IX, 38; XX, 3; XXXVII, 10, etc). „désir“.

DESLEGA, v. *lega*.

491. **DESMIERDA**, vb. „cajoler, dorloter, caresser“ — trans. *desmirda* (Molnar, Gram. 264) || ar. *dizńirdare*.

Lat. * DĬSMĔRDARE < MĔRDA „excréments“; înțelesul primitiv trebue să fi fost „ébrener (un enfant au maillot)“ de unde „cajoler (l'enfant) pour le faire taire pendant qu'on l'ébrène“.

Mant. *daśmerdar* „mondar dalla merda“; nprov. *desmerdá* „ébrener, tirer de l'ordure“ (comp. it. *smerdare*; sard log. *ismerdare*).

Der.: *desmierdare* „volupté, plaisir; *desmierdător*, ar. *dizńirdîtor* (Dalametra) „caressant, cajoleur“ || † *dezmierdăciune*, ar. *dizńirdăciune* „volupté „plaisir“ || † *dezmierzie* (Hasdeu, Cuv. d. bătr. II, 228) „volupté“.

DESMORȚI, v. *muri*.

DESNODA, v. *nod*.

DESPĂRȚI, v. *parte*.

DESPERECHIA, v. *pereche*.

DESPICA, v. *spic*.

DESPRE, v. *spre*.

DESPRINDE, v. *prinde*.

492. **DESPUIA**, vb. „dépouiller, spolier“ || ir. *respoľå*, cu schimbarea obicinuită a prefixului; megl. *dispuľari*; ar. *dispuľare*.

Lat. DESPOLIARE.

Friul. *dispojá*; it. *dispogliare*; fr. *dépouiller*; prov. *despolhar*; cat. *despullar*; sp. port. *despojar* (comp. rtr. *spoglier*; it. *spogliare*; sard *ispożare*).

Der.: *despuietor*, adj. sb. „qui dépouille“; † *despoietură* (Paliia, Gen. I, 9) „nudité“.

DESRĂDĂCINA, v. *rădăcină*.

493. **DEȘTEPT**, adj. „éveillé; intelligent“ || megl. *dișteț*; ar. *dișteptu*.

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)

Lat. DE-EXCĪTUS „agité, éveillé“, devenit regulat * *déştetu*, de unde *deştépt*, megl. *diştét*. sub influenţa verbului *deştepta*, megl. *diştета*, şi probabil a lui *înţelept*.

It. *desto* (refăcut după *destare*).

494. **Deştepta**, vb. „éveiller, réveiller“ || megl. *diştitari*; ar. *diştiptare* || < DE-EXCĪTARE, devenit * *deştetare* (comp. megl.), şi apoi *deştepta* sub influenţa lui *aştepta* [Creţu, Lex. Mard. 318; cf. Puşcariu, Lat. TI u. KI, 11] || it. *destare*; prov. *deissidar* (cf. Thomas, Mélanges 123) || comp. alb. *tšoń*; nap. *šetá*, cal. *šitare*; sard log. *iskidare* < EXCITARE || *deşteptare* „réveil“; megl. *diştitat*, ar. *diştiptat* „éveillé, intelligent“; *deşteptător* „réveille-matin“, formaţiune recentă; *deşteptăciune* „intelligence“ (comp. excitatio).

DESTINDE, v. *tinde*.

495. † **DEŞTINDE** (*deştinge*), vb. „descendre“—pf. *deştinş*.

Lat. DESCĒNDO, *-ĒNSĪ (= clas.-ĒNDĪ), -ĒNSUM: forma *deştinge* a fost refăcută după analogia altor verbe în *-inge* cu pf. în *-inş* şi part. *-ins* (comp. *încinge*, *întinde*, *împinge*, etc.); pentru păstrarea lui *n* la pf. şi part., cf. *ascunde*.

It. *discendre*; fr. *descendre*; prov. *dessendre*; cat. *descendir*; sp. port. *descender*.

Der.: *deştingător* (Cod. Vor.), adj. „qui descend“.

DESTRĂMA, v. *tramă*.

DESTUL, v. *sătul*.

DESTUPA, v. *stupă*.

DESVĂŢA, v. *învăţa*.

DESVOLT, v. *holba*.

DETUNA, v. *tuna*.

DEUNĂZI, v. *zi*.

496. **DIMÎNDARE** (ar.), vb. „demander; appeler; ordonner; aviser“.

Lat. DEMANDARE „confier“; înţelesul de „demander“, comun întregului domeniu romanic, trebue să fi existat şi în latina vulgară.

Rtr. *dumander*; it. *dimandare*, *domandare*; fr. *demander*; prov. *demandar*; cat. *demanar*; sp. port. *demandar*.

Der.: *dimîndată* „ordre“.

497. **Dimîndăciune** (ar.), sb. f. „ordre; avis“ < DEMANDATIO,-ONEM „recommandation“.

DIMINEAŢĂ, v. *mîine*.

DIN, v. *în*.

DÎNSUL, v. *ins*.

498. **DINTE**, sb. m. „dent“ || ir. *dinte*; megl. *dinti*; ar. *dinte*.

Lat. DENS, DĔNTEM.

Vegl. *djant*; rtr. *daint*; it. sard log. *dente*; fr. prov. cat. *dent*; sp. *diente*; port. *dente*.

Der.: dim. *dinţişor*; *dinţuţ* (Lex.Bud.) || *dinţar* (Damé, Term.) „fer à contourner (les dents d'une scie); barrage dentelé pour protéger la roue d'un moulin“ || ar. *dinţălos* „qui a de grandes dents“ || *dinţat* (formaţiune recentă) „denté“.

DINTRE, v. *între* [1].

499. **DISFINDZIRE** (ar.), vb. „couper la pâte en menus morceaux, lui donner la forme des pains“ — pf. *disfimşu*; part. *disfimtu*.

Lat. DĪS-FĪNGĔRE,-ĪNXĪ,-*ĪNCTUM (= clas. DIFFĪNGĔRE) „façonner, donner la forme“ [Papahagi, WgJb. XII, 102].

Vit. *disfingere* | it. *fingere*; fr. *feindre*; prov. *fenher*; sp. *heñir* „pétrir“ < FINGERE.

500. **DISICARE** (ar.), vb. „fendre, couper; déchirer“.

Lat. DĒSĔCARE sau DĪSSĔCARE.

Comp. it. sard log. *segare*; fr. *scier*; prov. cat. sp. port. *segar* < SECARE.

Der.: *dis(i)cătură* (Dalametra) „coupure; fente“.

501. **DOAGĂ**, sb. f. „douve“ — olt. *dăoagă* || megl. ar. *doagă* „douve; grande couverture de lit en laine“.

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)

Lat. DOGA,-AM; forma *dăoagă* e neexplicată.

Vegl. *duag*; rtr. *du(v)a*; it. *doga*; sard log. *doa*; fr. *douve*; prov. cat. sp. *doga*.

Der.: *dogi* „fêler“; *dogeală* „fêlure“.

502. **Dogar**, sb. m. „tonnelier“, sb. n. „fendoir (de tonnelier)“ — olt. *dăogar* (Lex. Mard.) || ar. *dugar* || < DOGARIUS, -UM (CGL. II, 54) || *dogărie* „tonnellerie“.

DOARĂ, v. *oară*.

503. **DOI, DOUĂ**, num. „deux“ — băn. fem. *daŭă* (WgJb. III, 224) || ir. *doĭ, do*; megl. *doĭ, dǫŭă*; ar. *doĭ, d(o)ao, doaŭă*.

Lat. * DOĪ, resultat din * DUĪ sub influenţa lui DUOS devenit * DOS în poziţiune atonă; * DOAE, refăcut din DUAE sub influenţa lui * DOĪ; în formele *daŭă, dao*, diftongul s'a redus la *a* prin pierderea accentului în frasă.

Vegl. *doj, doje*; rtr. *d(u)oi, dui*; it. *due*; vfr. prov. *doi, dui* || comp. vegl. *duas*; rtr. *dus*; sard log. *duos*; fr. *deux*; cat. sp. *dos*; port. *dous* < DUOS.

Der.: *doile(a) doua*, ir. *doĭle dowę*, megl. *doĭli*, ar. *doĭlu d(o)aŭa* „deuxième“ || *doĭsprezece douăsprezece*, megl. *doĭspreţi daospreţi*, ar. *daŭsprădzaţe dosprădzaţĭ* „douze“; *doisprezecile(a) douăsprezecea* „douzième“ || *douăzeci*, megl. *daozǫţ* „vingt“; *douăzecile(a), douăzecea* „vingtième“ || *îndoi* „doubler; plier, ployer“; *a se îndoi* „se plier; douter“; *îndoit* „double; plié, penché; † douteux, hésitant“; *îndoitură* „pli, courbure“; *îndoială* „courbure, pli; doute“; *îndoielnic* „douteux; † *îndoinţă* (Cantemir, Hron.) „hésitation, doute“; *îndoios* „douteux, incertain“; *îndoicios* (Barcianu) „flexible“; *îndoiş* (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 41) „ventre-à-terre“ || *desdoi* „dédoubler, défaire une chose qui est pliée en deux“.

504. **Amîndoi, amîndouă**, num. „tous deux, toutes deux“; gen.-dat. *amînduror* || ir. *amindoĭ, amindo*; ar. *amindo(i)l'i, amindaole* || < * AMĬNDOĪ, formă neexplicată pentru * AMBI + DOĪ (cf. mai în urmă Clark, Rom. XXXIII, 248) || vit. *amendui* || comp. rtr. *amenduos* < * AMINDUOS || comp. şi vfr. *andui, andeus*; prov. *am(be)dui am(be)dos*; vcat. *abdos* < * AMBIDOI,-DUOS || băn. *alemîndoŭă* „toutes deux“, contras din *ale* + *amîndouă* || ar. *şamindoĭ, şimindoĭl'i* „tous les deux“, format din *şi* + *amindoi* || ar. *şamişdol'i* (*şamijdol'i*) *şamişdaole* „tous les deux, toutes les deux“, resultate prin contracţiune din *şi* + * *amin-şi-doi* || † *amîndoisprăzece* (Tiktin), formaţiune analogică ca şi ar. *şamintreĭl'i,-treĭle, şamiştreĭl'i,-treĭle* „tous les trois“, *şaminpatrul'ă, şamiştinţil', şamişşasil'*, etc.

505. **DOMN**, sb. m. „prince; seigneur; monsieur“ — **DOAMNĂ**, sb. f. „princesse, dame“ || ir. *domnu* „Dieu; seigneur“; megl. *domnu, dom* „Dieu“; ar. *domnu, donu* „Dieu; seigneur, maître; monsieur“, *doamnă* „maîtresse, dame“.

Lat. DOMNUS,-UM, DOMNA,-AM (= clas. DOMĬNUS, DOMĬNA).

Dalm. (numai fem.) *domna*; rtr. *dom, duonna*; it. *donno, donna*; sard log. *donnu*; fr. *dom, dame*; prov. *don, donna*; cat. *dona*; sp. *don, dueño, doña, dueña*; port. *dom, dona*.

Der.: dim. trans. *domnuţ* (Reteganul, Pov. ard. II, 18; comp. it. *donnuccia*); *domniţă* „princesse“, zool. „chardonneret“ (Viciu, Glos. 40), *domniţe*, pl. „fées“; *domnişor* „jeune monsieur; † petit prince, prétendant“, zool. „chardonneret“ (Marian, Ornit. I, 392), *domnişoară* „demoiselle“, zool. „chardonneret“ (Viciu, Glos. 40) || col. *domnime* (Lex. Bud.); ar. *dumname* || *domnie* „domination, règne; † principauté, palais du prince, prince, seigneurie“; *domnia-ta, dumneata*, prescurtat pop. *mneata*, băn. trans. Maramureş *dumata*, prescurtat pop. *matá, matale*, dim. *mătăluţă* „vous“, propr. „Ta Seigneurie“; *dumnealui, dumneasa, dumneaei* „lui, elle“, propr. „Sa Seigneurie“; *dumneavoastră* „vous“ (en s'adressant à une ou à plusieurs personnes), propr. „Votre Seigneurie“; *dumnealor* „eux, elles“, propr. „Leurs Seigneuries“ || *domnesc*, ar. *domnescu, domneţ* (Tocilescu, Mat. 1474) „seigneurial, princier“ (it. *donnesco*; sp. *dueñesco*); *domneşte* „à la manière des princes, des seigneurs“ || *domni*, ar. *dumnire* „régner, dominer“; *domnitor* „prince régnant, souverain“ || *Dumnezeu* „Dieu“ (v. *Zeu*) || megl. *dum-l'irtari* (v. *Ierta*).

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)

Impr.: ngrec. δόμνα „Geliebte, Herrin“ (Murnu, Lehnw. 25).

506. **Duminică** (*duminecă*), sb. f. „dimanche“ || ir. *dumirekę*; megl. ar. *duminică* || < (d i e s) DOMĬNĬCA,-AM, propr. „(le jour) du Seigneur“, dar atestat şi cu înţelesul de „dimanche“ || rtr. *dumengia*; it. *domenica*; prov. cat. *dimenge*, forme alterate sub influenţa lui *di* din celelalte numiri ale zilelor săptămînii (prov. *dilune*, etc.) || comp. fr. *dimanche* < * DIA-DOMINICA || *Duman, Dumană* „nom donné à un boeuf, à une vache né(e) le dimanche“, dim. *Dumănel* (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 29).

DOR
DORI } v. *durea*.

507. **DORMI**, vb. „dormir“—vr. şi dial. *durmi* || ir. *durmi*; megl. *durmiri*; ar. *durńire, durńare*.
Lat. DORMĪRE.

Vegl. *dormer*; rtr. *dormir*; it. *dormire*; sard log. *drommire*; fr. prov. cat. sp. port. *dormir*.

508. **Dormita**, vb. „sommeiller“ — vr. trans. *durmita*; Mehedinţi *durminta* || megl. *durmitizari* „dormir profondément“ || < DORMĪTARE; forma din Mehedinţi a resultat prin schimbare de sufix (comp. vit. *dormentare*, it. *addormentare*) || vit. *dormitare*; vfr. *dormier* || *adormita* (Tocilescu, Mat. 209; Molnar, Gram. 254; Cantemir, Ist. ier. 129), † *adurmita* (Ps. Sch., Coresi Ps. LXXV, 7) „sommeiller“, resultat din *adormi* + *dormita* (vsp. *adormidar*).

509. **Adormi**, vb. „endormir; s'endormir“ || ar. *aduŕniri* (Dalametra) || < ADDORMĪRE || it. *addormire*; vfr. prov. cat. vsp. vport. *adormir* || *adormit* „action de s'endormir“, *adormit*, adj. sb., ar. *aduŕnit* (Dalametra) „dormeur, fainéant, paresseux“; dim. bot. *adormiţea* „liseron“ (Hasdeu), *adormiţele*, pl. „anemone pulsatilla“ || † *adormitură* (Biblia 1688, Iov XXXIII, 15) „action de s'endormir“.

510. **DOS**. sb. n. „dos, derrière, envers“ || ir. *dos*.
Lat. DOSSUM (=clas. DORSUM).

Vegl. *duass*; rtr. *döss*; it. *dosso*; sard log. *dossu*; fr. prov. cat. *dos*.
Der.: *dosnic* „qui est derrière, retiré, écarté, caché“, bot. *dosnică* „carpesium cernuum; clematis integrifolia“ || olt. *dosaş* „isolé, retiré“ || *dosi* „cacher, † s'échapper, se réfugier.“ (comp. vfr. *dosser*) || *doselnic* (Tiktin) „caché, détourné“ || mold. *îndosi* „cacher“ (comp. it. *indossare*; fr. *endosser*) || *de-a'ndoasele* „à l'envers, de travers, à rebours“.

511. **DRAC**, sb. m. „diable“ || ir. *drăc*; megl. *drac*; ar. *dracŭ, darac*.
Lat. DRACO „dragon“; înţelesul de „diable“ s'a desvoltat sub influenţa creştinismului şi apare şi în vgerm. *traccho*.
Alb. *drek'* „diable“; it. *drago*; sard log. *dragu*; prov. *drac*, nprov. ~ „diable, lutin, esprit follet, mauvais génie“; cat. *drach*; sp. *drago* || rtr. *dragun*; it. *dragone*; prov. *dragó*; sp. *dragon*; port. *dragão* < DRACONEM; comp. fr. *dragon*.
Der.: dim. *drăculeţ*; *drăcuţ*; *drăcuşor*; ar. *drăcuş* || augm. *drăcoi* || *drăcoaică*, trans. *drăcoaie*, ar. *drăcoańe*, bucov. *drăciţă* (Tiktin) „diablesse“ || col. *drăcime* || *drăcie, drăcărie*, ar. *drăcurie*, ar. *drîcuriľă* (Dalametra) „diablerie“ || *drăcovenie* (Tiktin; Ispirescu, Pov. unch. 16; Gr. n. 247) „diablerie, sorcellerie“ || *drăcesc*, ar. *drîcurescu* (Dalametra) „diabolique“; *drăceşte* „diaboliquement“ || *drăcos*, ar. *drăcuros* „espiègle, malicieux“ || † *a se drăci* (Cod. Vor.) „perdre la raison“ || *drăcui, drăcălui* (Şez. II, 226), ar. *drîcuiri* şi *drîc(u)siri* (Dalametra) „envoyer au diable“ || *îndrăci* „endiabler, mettre en colère“ (comp. sic. *indragari*); *îndrăcit* „endiablé, furieux, possédé du démon“.

512. **DREGE**, vb. „raccommoder, réparer, rétablir; arranger, régler; accommoder (un aliment); farder“; maram. „émonder les graines“ (Ţiplea, P. pop. 108); † „diriger; offrir (à boire)“ — vr. mold. trans. maram. *derege, direge*, băn. *dźiŕęźe*, pf. † *dereş*, (*direş*) băn. *dźiŕeş*.
Lat. DĪRĬGĔRE,-RĒXĪ,-RĒCTUM; nu e nevoie de a pleca de la DĒRĬGĔRE pentru explicarea lui *e* din prima silabă: tre-

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)

cerea lui ī la *e* s'a făcut la formele în care ī era aton și apoi *e* s'a generalisat; în *direge* s'a produs obicinuita disimilațiune *e-é* > *i-é* (comp. *biserică, cireașe, pricepe*); elisiunea lui *e* (*drege*) e tîrzie.

Alb. *dɛrgoń* „envoyer"; rtr. *derscher* „juger".

Der.: *dires* „raccommodage; condiment, épices; fard; † diplôme, document"; *deregător* „dignitaire, magistrat, haut fonctionnaire, administrateur"; *deregătorie* „dignité, charge, fonction, administration"; col. *dregătorime* (Jipescu, Opinc. 103) || trans. *deresătură* (Bobb; Tiktin) „amendement (d'une terre)" || trans. *îndirege* (Marian, Sărb. II, 287) „engager, pousser (qqn à faire qch.), commander", megl. *(a)ndireźiri* (pf. *(a)ndireș*) „raccommoder", ar. *ndreadzire, ndridzeare* (pf. *ndrepșu*, part. *ndreptu*) „raccommoder, arranger, préparer", refl. „s'engager, tomber d'accord, s'entendre" (rtr. *endriescher* „risapere, essere informato").

513. **Drept**, adj. „droit, juste, équitable; fidèle; vrai; direct"; adv. „justement, en vérité, directement"; prep. „pour, comme, à cause de, parce que", mold. bucov. Țara Hațegului (Tiktin; Rev. crit.-lit. III, 123) „en face de"; sb. „droit; justice; raison" — vr. mold. trans. maram. *derept, direpț*, băn. *dźirept*; ca prep. *d(e)rept*, prin posițiunea atonă s'a alterat de timpuriu: † *derep(-ce)*, † *deptu* (Cod. Vor.), maram. *d'ept* (Țiplea, P. pop. 108), Oșani *dipt, dip* (Candrea, BSF. II, 55). trans. *dip* (Alexici, Lit. pop. 18), Țara Hațegului *dărt, dîr* (Rev. cr.-lit. IV, 143) || megl. *direpț*, adj. adv. „droit, juste(ment), direct(ement)", *direp*, prep. „comme, d'après, au moment de, à la veille de": ar. *direptu, dreptu*, adj. „droit" || < DĪRĒCTUS,-A,-UM și DĪRĒCTO, adv.; pentru fonetism, v. *drege* || alb. *d(ɛ)reitɛ* „grade, recht, gerecht" (comp. *drek'* „directement"); rtr. *dre(i)t*; it. *d(i)ritto*, sard log. *derettu*; fr. *droit*; prov. *drech*; cat. *dret*; sp. *derecho*; port. *direito* || *dreapta* „la main droite" (rtr. *dretta*; it. *diritta, dritta*; fr. *droite*; cat. *dretta*; sp. *derecha*; port. *direita*) || *dreptate*, ar. *driptate* „justice, raison, bon droit", contras din * *dreptătate* (rtr. *drechiadad*; vfr. *droiteté* „qualité de ce qui est droit"; sp. *derechedad*); *dreptăți* (Jipescu, Opinc. 63) „rendre justice" || ar. *driptatică* „droit, justice" || † *derepție* (Coresi, Ps. XCVII, 9) „équité" || *dreptaci* (Barcianu) „droitier" || megl. *direptos* „droit, juste" || † *îndrept* (Paliia, Gen. XXXVII, 7) „droit, debout"; ar. *ndreapta* „la main droite"; ar. *ndriptate* „justice, raison"; *îndreptăți* „justifier, autoriser"; ar. *ndriptățîre* „rectifier, arranger"; ar. *ndriptacĭŭ* (Dalametra) „droitier" || *nedrept* „injuste, faux, infidèle"; sb. „injustice" (Gaster; Voronca, Dat. cred. 1158); *nedreptate* „injustice, iniquité"; *nedreptăți* „faire une injustice, faire tort, léser" || *de-a-dreptul*, ar. *deadreptu* „directement, tout droit".

514. **Dreptar**, sb. n. „fil à plomb, équerre de maçon, de charpentier; règle (de conduite)" — † *dereptarĭu* (Tiktin; Dosoftei, Ps. vers. 30) < * DĪRĒCTARIUM (comp. directarius „voleur qui s'introduit dans les maisons") || comp. vfr. *droitier*; cat. *dreter;* sp. *derechero* || vr. mold. *îndreptarĭu* (Tiktin; Prav. Mat. Bas. Col. Buj. 139), refăcut după *îndrepta*.

515. † **Derepta**, vb. „diriger, guider" < * DĪRĒCTARE || alb. *dɛrtoń* „bereite, verfertige, bessere aus, besorge, baue" (comp. *dreitoń* „rendre droit, redresser"); rtr. *dracher*; sard log. *derettare*; vfr. *droitier* || † *dereptătorĭu* (Cod. Vor.) „pilote" || *îndrepta* „redresser, rendre droit; réparer, corriger; indiquer le chemin, diriger, guider; † justifier, excuser", ar. *ndriptare* (Papahagi, Mat. 621) „corriger" (alb. *ndɛrtoj*; sard log. *inderettare*; port. *endireitar* „gerade richten, wieder gut machen, leiten, zurechtweisen"); *îndreptător*, adj. sb. „qui dirige, qui redresse; † éclaireur, guide, conducteur"; † *înd(e)reptătură* (Gaster; Letop. I, 22, 323, 336; Cat. calv. 8; An. Car.) „correction; direction, indication", ar. *ndriptătură* „redressement, réparation" (comp. directura; rtr. *drachüra*; fr. *droiture*, vfr. *endroiture*) || *înd(e)reptăciune* (Dosoftei, Ps. vers. 311; Florini, Pov. 90, 131) „correction; indication, direction" (comp. directionem).

516. **DREPNEA** (bucov.), sb. f. zool. „grand martinet".

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)

Lat. * DRĔPANĔLLA,-AM < DRĔPANIS „hirondelle des murailles“, devenit * *drepănea*, de unde, prin căderea lui *ă* aton, *drepnea* [Candrea, Rom. XXXI, 308].

DREPT, v. *drege*.

517. **DUCE**, vb. „(em)porter, (em)mener, conduire“; *a se duce* „(s'en) aller“ — vr. băn. pf. *duş* || ir. *dutŝe* (pf. *duŝ*); megl. *duţiri* (pf. *duş*); ar. *duţire, (du)ţeare* (pf. *duş*).

Lat. DUCĔRE, DUXĪ, DUCTUM; înţelesul de „s'en aller“ e des atestat în construcţiunea d u c e r e s e (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 181-182; Rönsch, Sem. Beitr. III, 32).

Vit. (şi it. numai în compuneri) *durre*; sard log. *dugere* (comp. *ğugere*); vfr. (şi fr. numai în compuneri) *duire*; prov. *duzir, dozer*; cat. *dur*; vsp. *ducir*; port. (numai în compuneri) *-duzir*.

Der.: *ducere, ducă, dus*, ar. *ducă* „aller, départ“; † *ducător* (Paliia, Exod. XIII, 21) „conducteur, guide“, † *ducătoare* (Iorga, Studii IV, 61) „aller“; ar. *ducîtură* (Dalametra) „aller“ || *dusoare* (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 30) „transport; sorte de broderie sur les chemises des paysannes“.

518. **Aduce**, vb. „apporter, amener, ramener; courber“ — vr. băn. pf. *aduş* || ir. *(a)dutŝe* (pf. *aduŝ*); megl. *duţiri* (pf. *duş*), ar. *aduţire, aduţeare* (pf. *aduş*) || < ADDUCĔRE,-DUXĪ,-DUCTUM || rtr. *addür*; it. *addurre*; vfr. *aduire*, lion. *addure*, elv. *adduire*; prov. *aduire*; cat. *aduhir*; sp. *aducir*; port. *adduzir* (comp. sard log. *battire*) *aducere, adus* „apport, etc.“; *adus* „recourbé“; *aducător*, adj. sb. „qui apporte“; ar. *aducîtură* (Dalametra) „bonne conduite“; *adusătură* „maladie contractée par des maléfices“ (Hasdeu); †„adductio, allatio“ (An. Car.).

519. † **Răduce**, vb. „être semblable, ressembler; comparer; représenter“ (Dosoftei, Ps. vers. 59; Prav. Mat. Bas. 45; Cantemir, Hron.) < RĒDUCĔRE, -DUXĪ,-DUCTUM „ramener; rapprocher; reproduire“; înţelesul romînesc se explică uşor din cel latin || it. *ridurre*; fr. *réduire*; cat. *reduhir*; sp. *reducir*; port. *reduzir* || † *răducere* (Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 298) „ressemblance“; *răducător* (ibid.) „semblable, pareil“ || *arăduce* (Prav. Mat. Bas. 43, 50) „représenter, figurer“.

DUIOS, v. *durea*.

520. **DULCE**, adj. „doux; agréable; bénin (en parl. de certaines pustules peu dangereuses); germain (propr. chéri, en parl. d'un frère, d'une soeur, d'un cousin)“; sb. m. (sans pl.) „jours gras“ || ir. *dul'tŝe*, megl. *dulţi* şi ar. *dulţe* „doux“.

Lat. DULCIS,-EM; pentru înţelesul de „bénin“, cf. d u l c i d i n e s „uligines“ (Mulomed. Chir. 20, 7-8), şi forma abr.

Vegl. *dolk*; rtr. *dutsch*; it. *dolce* (comp. abr. *duveĉorę* „eruzione impetiginosa che suol venire al mento e intorno alla bocca dei bambini“); sard log. *dulke*; fr. *doux*; prov. *dolz*; cat. *dols*; sp. *dulce*; port. *doce*.

Der.: dim. *dulceag*; *dulcişor*, bot. „hedysarum obscurum“; trans. mold. *dulcuţ* (Lex Bud.; Pompiliu, Bal. 31; Cătană, Bal. 33; Şez. III, 63); *dulciu* (comp. *dulcin*, An. Car.; it. *dolcigno*) băn. *dulcoń* „doucereux, douceâtre“; Mehedinţi *dulcos* „douceâtre“ || Muscel *dulcent* (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 29) „(homme) dont la parole est douce“ || *dulcime* „douceur“ || ar. *dulţeame* „douceur“, pl. *dulţeńi* „gâteaux, friandises“ (comp. d u l c e a m e n) || *dulceaţă* „douceur; confiture“, ar. *dulţîaţă* (Dalametra) „douceur“ (rtr. *dutschezza*; it. *dolcezza*; sp. *dulceza*) || *a se dedulci* „prendre goût à une chose; s'habituer“.

Impr.: rut. дольчица „in Zucker eingemachtes Obst“.

521. **Îndulci**, vb. „adoucir“ || ar. *ndulţire* || < * INDULCĪRE (= INDULCĒRE, CGL. II. 283) rtr. *indutschir*; it. *indolcire*; sard log. *indulkire*; vfr. *endoucir*; cat. *endolsir*; vsp. *endulcir* || *îndulcitor* „doux“; *îndulcitură* (Polizu) „adoucissement“, † *îndulciturі*, pl. „aromates“ (Biblia 1688, Reg. III, 10, 10, 25).

522. **DUMESNIC** (*domesnic*), adj. „apprivoisé, dompté“ — Mehedinţi *dumestic*, † *dumeastec* şi *dumeastic* (Dosoftei, V. Sf., v. Wg Jb. 106; Prav. Gov. 54; Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 277; Lex.

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)

Mard.), † *domeastec* (Lex. Mard.), *dumestnic* (Tiktin; Lex. Bud.; Costinescu).

Lat. DOMĔSTĬCUS,-A,-UM „de la maison“; schimbarea de înţeles se explică uşor; formele *dumesnic*, *dumestnic*, au fost influenţate de vsl. ДОМАШЬНЬ, ДОМАШТЬНЬ „domesticus“.

Rtr. *dumiesti*; it. *domestico*; vfr. *domesche*; prov. *domesgue*.

Der.: *dumesnicie* „apprivoisement“ | *dumesnici*, † *dumest(n)ici* (Tiktin; Iorga, Studii VII, 17) „apprivoiser“ (comp. rtr. *dumestier*; it. *domesticare*; vfr. *domescher*, *adomesgir*; prov. *domesgar*).

MICA, v. *mică*.

DUMINICĂ, v. *domn*.

DUMNEZEU, v. *zeu*.

DUPĂ, v. *poi*.

523. **DUPLECA** (vr. trans.), vb. „courber, plier, ployer“ (Ps. Sch., Coresi, Ps. LXVIII, 24; Gaster; Lex. Bud.).

Lat. DUPLĬCARE.

Rtr. *dubalger*; prov. cat. sp. *doblegar*.

Der.: *duplecare* (Biblia 1688, Neemia III, 24) „courbure, coin“ || *îndupleca* „décider qqn à faire qch.; † plier, courber“ (Paliia, Gen. XXIII, 9; Biblia 1688, Regi IV, 4, 34; Isaia LVIII, 5), ar. *(a)nduplicare* „plier, courber; décider qqn à faire qch.“ (friul. *indopleá*); *înduplecare* „action de décider qqn à faire qch., persuasion; † coin, courbure“ (Biblia 1688, Neemia III, 31); *înduplecător* „persuasif“; † *înduplecătură* „action de plier (Biblia 1688, Pilde Solom. VI, 13); „plicatura, plica“ (An. Car.), ar. *(a)nduplicîtură* (Dalametra) „pli, courbure; persuasion“ (comp. cat. sp. *doblegadura*) || *neînduplecare* „inflexibilité“; *neînduplecat* „inflexible“.

524. **DURA**, vb. „construire, bâtir, fabriquer, préparer; † façonner une pièce de bois“ (Tiktin).

Lat. DOLARE.

Friul. *dolá* „asciare, piallare“; Lecce *dulare* „risquadrare le pietre“; sard log. *dolare*; prov. cat. sp. *dolar*.

525. **DUREA**, vb. unipers. „faire mal, avoir mal“; † vb. intrans. şi refl. „éprouver de la douleur, souffrir, être affligé“ || ir. *durę* „avoir mal, faire mal“; megl. *durẹri* şi ar. *dureare* „avoir mal; désirer“.

Lat. DOLĒRE.

Vegl. (atestat numai) *dul*, *dolua* „duole“; rtr. *dolair*; it. *dolere*; sard log. *dolere*; vfr. *doloir*; prov. *doler*; cat. *doldrer*; sp. *doler*; port. *doer*.

Der.: *durere* „douleur, souffrance“, ar. *dureare* „douleur; désir; fortune“; ar. *durut* „désiré, aimé, aimant“ || *dureros* „douloureux“ (vfr. *doleros*) || băn. olt. Teleorman *durime* „douleur“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc.30; Tocilescu, Mat. 588, 624, 656).

526. **Dor**, sb. n. „désir ardent; regret; mal, douleur“ || megl. ar. *dor* „désir ardent, passion, douleur“ || < DOLUS,-UM, deseori atestat în inscripţii (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 138) || it. *duolo*; sard log. *dolu*; prov. *dol*, gasc. *do* „regret“ (R. l. rom. XLV, 424); cat. *dol*; sp. *duelo*; port. || *dó* || dim. *doruţ* || *dori* „désirer, souhaiter vivement“; *dorire* (Tiktin) „désir“; *dorit*, *doritor*, adj. sb. „désireux“ || *dorinţă* „désir“ (formaţiune recentă) || *dornic* „désireux; aimant“, bot. „falcaria vulgaris“.

527. **Duios**, adj. „tendre, doux, sensible, mélancolique; † triste, affligé, lamentable, douloureux“ <* DOLIOSUS, -A,-UM, derivat din DOLIUM „douleur, chagrin“ || it. *doglioso* || *duioşie*, *duioşime* (Tiktin) „tendresse; tristesse, mélancolie“ || *înduioşa*, *înduioşi* (Polizu; Sîrbu, Alcăt. 11) „attendrir“.

528. † **Duroare**, sb. f. „douleur“ — astăzi numai dial. *durori*, pl. „goutte, rhumatisme“ < DOLOR,-OREM || rtr. *dolur*; it. sard log. *dolore*; fr. *douleur*; prov. cat. sp. *dolor*; port. *dôr* || Bihor *dolorí* (Conv. lit. XX, 1009) „être alité et ressentir de grandes douleurs“.

529. † **Dururos**, adj. „douloureux“ (Dosoftei, V. Sf. Dec. 9; Acat. 23) < DOLOROSUS,-A,-UM || rtr. *dolorus*; it. *doloroso*; fr. *douloureux*; prov. cat. *doloros*; sp. *doloroso*.

BDD-B132-05 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:27:31 UTC)